

Program biblioterapeutyczny dla klas IV-VI Szkoły Podstawowej

**Temat programu: ...żeby człowiek nie był człowiekowi wilkiem.
Empatia kluczem do zrozumienia innych.**

Wstęp:

Empatia jest zdolnością do odczuwania stanów psychicznych innych istot (empatia emocjonalna). Empatia to także umiejętność przyjęcia sposobu myślenia innych osób, spojrzenia z ich perspektywy na rzeczywistość (empatia poznawcza). Empatia stanowi bazę, można wręcz powiedzieć „abcadło” inteligencji emocjonalnej. Oznacza to, że opanowanie tej umiejętności przez dziecko będzie miało ogromny wpływ nie tylko na jego relacje z innymi osobami, ale również na to, jak dobrze będzie sobie radziło w różnych sferach swojego życia. Osoba nie posiadająca tej umiejętności jest "ślepa" emocjonalnie i nie potrafi ocenić ani dostrzec stanów emocjonalnych innych osób. Empatia odgrywa niepodważalną rolę w kształtowaniu kompetencji społecznych, służy nawiązywaniu i utrzymywaniu kontaktu emocjonalnego¹, wspomaga proces poznawczy, kształtuje percepcję słuchania i mówienia, wzbogaca skuteczną komunikację oraz poszerza kompetencje rozwiązywania konfliktów. Bycie w pełni wysłuchanym i zobaczonym, bez oceniania czy krytykowania, pozwala połączyć się z naszymi wewnętrznymi zasobami: siłą, pewnością siebie czy kreatywnością. Dzięki nim łatwiej jest kierować własnym życiem. Wykształcenie komunikacji empatycznej wspomaga prawidłowy rozwój psychologiczny, emocjonalny i społeczny. Nie bez przyczyny komunikacja empatyczna jest nazywana językiem serca. Dzięki niej możemy budować pozytywne relacje z innymi, wspiera szczerą i autentyczną, a jednocześnie uczy szacunku do siebie i innych, zwiększa szanse na dialog i na wypracowywanie skutecznych umów, zasad współpracy. Pomaga budować postawę odpowiedzialności i samodzielności. Empatia stanowi fundament przyjaźni i ogniwo miłości; wartości, które dają szczęście. Empatia jest dobrem, a dobro jest pięknem, a czy te cechy nie stanowią istoty naszego jestestwa, człowieczeństwa?...żeby człowiek nie był człowiekowi wilkiem, ale żeby był człowiekiem pełnym empatii, miłości i dobra.

Dzieci w wieku 11-12 lat są bardziej egocentryczne, często nie chcą z nikim współpracować, same decydują o tym, co jest dobre, a co złe. Nie zwracają uwagi na pragnienia innych, przejmują się krytyką na swój temat, ale też łatwo krytykują innych. Sobie nie stawiają żadnych wymagań, w stosunku do innych stawiają duże. Dorastające dzieci są teraz bardziej świadome swojej odmienności w stosunku do innych ludzi i swojej indywidualności, ale nie zawsze akceptują siebie do końca. Dzieci w tym wieku na ogół wiedzą, że ludzie mogą postrzegać daną sytuację inaczej, nawet jeśli mają dostęp do tej samej wiedzy. Źródłem wsparcia społecznego stają się wówczas głównie rówieśnicy. Z nimi młody człowiek wchodzi w przyjaźnie, oparte na psychicznej bliskości i lojalności.²

Grupa rówieśników staje się także bardzo ważnym źródłem opiniotwórczym, wpływającym również na tworzenie się światopoglądu. Dobrze jest, jeśli relacje w grupie są prawidłowo ukształtowane i nie pojawiają się żadne nieprawidłowości zakłócające rozwój społeczny i psychologiczny. Gorzej, jeśli jest inaczej i pojawia się problem odrzucenia, nietolerancji

¹Zubrzycka-Maciąg T., Wosik-Kawała D., *Wychowanie w szkole: Wskazówki dla nauczyciela*, Lublin 2012, s.133.

²*Psychologia rozwoju człowieka: podręcznik akademicki*. Red. nauk. J. Trempała, Warszawa 2011, s.257.

i braku szacunku dla inności, wynikający z braku ukształtowanej przez wychowanie i środowisko empatii. Brak empatii powoduje rozwój cech nieaprobowanych społecznie jak egoizm, narcyzm, stopniowe oddalanie się od siebie, kreowanie negatywnych emocji, co w konsekwencji doprowadza do samotności, odrzucenia, depresji, lęków i innych somatycznych zmian chorobowych. Osoba nieempatyczna przegrywa. Nie odnosi sukcesu zawodowego i osobistego.

Konstruując program, wychodzimy z założenia, że każdy człowiek ma w sobie empatię, jednak przez różne negatywne doświadczenia swoje lub innych, zagłuszamy głos swojego serca, nie chcemy/nie potrafimy mądrze z niej korzystać. Stworzony program powstał dla konkretnej grupy, klasy VI, u której wychowawca zdiagnozował zachowania egoistyczne, cechujące się brakiem empatii, wrażliwości i szacunku dla inności drugiego człowieka. Postawa obojętności, niezrozumienia potrzeb drugiego kształci złe relacje społeczne. Pojawia się agresja werbalna i słowna, pomówienia, kłótniwość, co nie wpływa dobrze na atmosferę panującą w klasie.

Mamy nadzieję, że dzięki działaniom biblioterapeutycznym możemy pomóc tym dzieciom odnaleźć się w świecie sprzecznych nieraz wartości, zrozumieć siebie samych oraz człowieka obok. Coraz szybsze tempo życia, dostęp do nowoczesnych technologii oraz niemal wszechobecny brak czasu potęguje niepokój w dorastającym człowieku, a niejednokrotnie także skłania do zamykania się w sobie, czasem w skorupie własnego egoizmu. Proponowany cykl zajęć jest próbą odkrywania wspólnie z dziećmi ich tożsamości oraz wartości empatii jako warunku zbudowania satysfakcjonujących relacji z innymi ludźmi i odniesienia sukcesu oraz harmonii życia wewnętrznego.

Cele programu:

- kształtowanie zachowań empatycznych,
- rozwój skutecznej komunikacji, słuchania i mówienia z empatią,
- rozwój komunikacji opartej na wzajemnym szacunku i akceptacji,
- rozwój kompetencji rozwiązywania konfliktów;
- ćwiczenie rozpoznawania emocji u innych,
- pobudzenie do refleksji na temat wpływu uczuć na nasze życie,
- stymulowanie rozwoju podstawowych procesów myślowych (porównywania, analizy, wnioskowania),
- kształtowanie pozytywnych relacji społecznych,
- kształtowanie prawidłowych wartości moralnych.

Założenia programu

Program przeznaczony jest dla uczniów klas IV-VI szkoły podstawowej. Głównym celem zajęć jest przeciwdziałanie egoizmowi i zubożeniu na drugiego człowieka oraz empatyczne otwarcie się na innych.

W cyklu zajęć przewidzianych jest 7 spotkań trwających od jednej do dwóch godzin lekcyjnych. Liczba uczestników to 10-20 osób. Zajęcia będą prowadzone co trzy tygodnie w Pracowni Biblioterapii w Pedagogicznej Bibliotece Wojewódzkiej w Opolu lub w szkole. Spotkania będą konsultowane we współpracy z nauczycielką języka polskiego. Uczniowie, którzy wezmą udział w cyklu zajęć, są bardzo aktywni, ciekawi świata i tego, co dzieje się wokół, chętnie biorą udział w zajęciach, ale też miewają problemy z koncentracją uwagi i szacunkiem wobec siebie nawzajem.

Pierwsze zajęcia będą miały charakter integracyjny, oparty na budowaniu poczucia własnej wartości. Kolejne zajęcia, poprzez konfrontację z postawami bohaterów tekstów literackich, przy pomocy różnych technik pracy z tekstem oraz metody dramy, technik plastycznych i wykorzystania muzyki, mają przyczynić się do rozumienia sytuacji innych ludzi oraz budowania pozytywnych relacji z innymi.

Struktura zajęć

1. Część wstępna (zabawy integracyjne i twórcze)
2. Część właściwa (przepracowanie problemu metodami aktywnymi)
3. Ewaluacja

Program obejmuje siedem spotkań:

1. Poznajmy się na nowo, by nie współpracy razem wypracować – zajęcia integracyjne.
2. Empatia, czyli jak zrozumieć kogoś drugiego.
3. Empatia, czyli jak nie ranić innych.
4. O odkrywaniu własnej tożsamości.
5. Akceptacja czyjeś inności.
6. O sile słów i niebezpieczeństwie plotkowania,
7. Empatia jako fundament przyjaźni.

Bibliografia

1. Bąk Joanna, Wiewióra-Pyka Elżbieta, *Bajkowe spotkania. Program zajęć wychowawczo-profilaktycznych dla uczniów szkoły podstawowej*, Kraków 2009.
2. Borecka Irena, *Biblioterapia formą terapii pedagogicznej*, Wałbrzych 2008.
3. Borecka Irena., *Biblioterapia w szkole. Poradnik dla bibliotekarzy*, Legnica 1998.
4. Brzechwa, Jan, *Sto bajek*, Warszawa 1967.
5. Goleman Daniel, *Inteligencja emocjonalna*, Poznań 2007.
6. Kozyra-Pawlak Ewa, Pawlak Paweł, *Piękna i mądra bajka o troskach Zająca Grajka*, Warszawa 2012.
7. Madonna, *Jabłko Pana Peabody'ego*, [tł. z jęz. ang. Jerzy Łoziński]. - Poznań, 2003.
8. Nowak Ewa, *Wymarzony moment*, „Victor Gimnazjalista”, 2010, nr 23.
9. Pogudz Alicja, Grela Katarzyna, „*My i inni*”. *Program zajęć z elementami biblioterapii dla świetlicy pozaszkolnej*, „Biblioterapeuta” 2008, nr 4.
10. *Psychologia rozwoju człowieka: podręcznik akademicki*. Red. nauk. Janusza Trempały, Warszawa 2011.
11. Tillman Diane, *Wychowanie w duchu wartości: poszerzanie świata : 8-14 lat : program edukacyjny*, Warszawa 2004.
12. Tomaszewska Jovanka, Kołyszko Wojciech, *Garść radości, szczypta złości*, Gdańsk 2009.
13. Wawiłow Danuta, *Chcę mieć przyjaciela*, Warszawa 1986.
14. Zubrzycka-Maciąg Teresa, Wosik-Kawała Danuta, *Wychowanie w szkole. Wskazówki dla nauczyciela*, Lublin 2012.
15. <http://zabawy.zielonagrupa.pl/powitanie-zabawa-na-rozruszanie/> (dostęp: 14.01.2016 r.)
16. http://www.google.pl/search?q=my%C5%9Bli+i+uczu%C4%87+osoby+na+w%C3%B3zku+inwalidzkim,+kt%C3%B3ra+zamierza+poprosi%C4%87+pasa%C5%BCer%C3%B3w+o+pomoc+przy+wysiadaniu+z+autobusu&ie=utf-8&oe=utf-8&gws_rd=cr&ei=OuaYVpjzIKT9yQPpwaGgAQ (dostęp: 14.01.2016 r.).

Scenariusz Nr 1

„Poznajmy się na nowo, by nie WSPÓŁPRACY razem wypracować”

Cele:

- integracja grupy,
- umacnianie więzi w grupie,
- ekspresja emocji, zabawa,
- pobudzenie wyobraźni i kreatywności;
- kształtowanie wrażliwości na innych, nauka empatii;
- lepsza świadomość samego siebie;
- budowanie atmosfery życzliwości i akceptacji w grupie.

Czas trwania: 90 min.

Metody i techniki: praca w parach, praca w grupie, rozmowa kierowana, formy żywego słowa (czytanie tekstu)

Formy pracy: grupowa, w parach

Materiały i środki pomocnicze: włóczka, flipchart lub tablica, brystol, kilka arkuszy szarego papieru, mazaki, kartki A4, taśma klejąca, płyta z muzyką

Przebieg zajęć:

Część wstępna (wprowadzająca):

1. Zabawy integracyjne:

- **Powitanie z Imieniem**/utrwalenie imion

Uczestnicy siedzą w kole. Prowadzący podaje swoje imię i mówi, co najbardziej lubi robić (np. JESTEM JUSTYNA i lubię śpiewać) i rzuca KŁĘBKIEM WŁÓCZKI do któregoś z uczestników. Osoba, do której rzucono, włóczkę kontynuuje schemat „lubię...” i rzuca kolejnej osobie. Zabawa trwa dalej, aż do momentu utworzenia się „pajęczyny” z udziałem wszystkich uczestników. Następnie odplątujemy się, tzn. ostatnie dziecko odrzuca włóczkę do przedostatniego itd., mówiąc od kogo dostało kłębek i co ta osoba lubi robić.

- **„Wywiad”**-rozmowa w parach. Przez dwie minuty osoba A opowiada osobie B o sobie, potem zmiana. Następnie kolejno uczestnicy opowiadają, czego dowiedzieli się o koledze, koleżance.

- **W krzywym zwierciadle** – w parach.

Jedna osoba wyraźnie i powoli wykonuje dowolne gesty, druga osoba naśladuje te gesty pomniejszając lub powiększając ich zamaszystość. Następnie zmiana ról.

Część zasadnicza (właściwa)

1. Zabawa wprowadzająca: metoda „słoneczko” - Co to jest WSPÓŁPRACA? (na flipcharcie prowadzący rysuje słoneczko, w środku napis „Współpraca”, uczniowie podają wyrazy bliskoznaczne, które prowadzący wpisuje w promyczki słoneczka).

2. Podzielenie klasy na 3 grupy; na dużych arkuszach papieru uczniowie wypisują zalety i wady bycia w grupie.

3. Rozmowa kierowana na temat wartości **współpracy**, doceniania swoich zalet i czerpania z tego, że jesteśmy grupą:

- Czy my tworzymy zgraną grupę? Czy potrafimy ze sobą współpracować?
 - Po co nam zgrany zespół?
 - Czy nie lubiąc kogoś można z nim tworzyć zgrany zespół?
 - Co zrobić, żeby bardziej kogoś polubić?
 - Co zrobić, aby każdy czuł się dobrze w grupie?
4. Burza mózgów: Stworzenie zasad współpracy w naszej klasie: **KONTRAKTU**, możemy wymyślić nazwę, np. Klasa na Z, Zasady Mocnych i Wygranych itp.
- Zawarcie kontraktu z grupą – siedząc w kręgu ustalamy kontrakt, spisujemy go na dużym arkuszu, następnie wszyscy pod nim się podpisujemy i wieszamy go w widocznym miejscu.
- Przykład zasad kontraktu:
- Zasada aktywności (każdy stara się brać żywy udział w zajęciach),
 - Zasada dobrowolności (nie ma przymusu wypowiedzi),
 - Zasada szczerości (możemy swobodnie mówić, co myślimy),
 - Zasada szacunku (nie oceniamy innych, każda osoba ma swoją wartość, nie wysmiewamy czyichś wypowiedzi; gdy jedna osoba mówi, pozostali jej słuchają),
 - Zasada uczciwości (nie konfabulujemy),
 - Zasada życzliwości (wspólnie dbamy o dobrą atmosferę na zajęciach),
 - Zasada grzecznościowa (zwracamy się do siebie po imieniu, pamiętamy o używaniu zwrotów grzecznościowych: dziękuję, proszę, przepraszam)
 - Zasada uważności- słuchamy siebie nawzajem.
5. Zabawa ruchowa: Zaplątanie – odplątanie.
Zabawa – wszyscy stają w kręgu i wyciągają do siebie ręce; każdy chwytą dłonie dwóch innych osób; następnie nie wypuszczając rąk próbujemy się rozplątać.

Ewaluacja:

„Na zajęciach najbardziej podobało mi się...” (uczniowie uzupełniają zdanie na papierze)

Scenariusz Nr 2

Temat: Empatia, czyli jak zrozumieć kogoś drugiego

Cele:

- uczenie się odczytywania emocji innych ludzi,
- uświadomienie sobie wpływu zachowania, działania ludzi na nastrój i samopoczucie innych,
- kształtowanie wrażliwości wobec innych ludzi,
- rozwijanie wyobraźni i empatycznego nastawienia na innych.

Metody i techniki: „burza mózgów”, zabawa integracyjna „Kwiatki”, pogadanka, elementy dramy, dyskusja, słuchanie tekstu, praca ze słownikami, praca w grupach, praca indywidualna, praca zbiorowa.

Czas trwania: 2x45 min

Materiały i środki pomocnicze: parasol, słowniki, 22 papierowych płatków, 1 papierowy środek kwiatka, 5 kartek A3, 11 kartek A4, 5-6 czarnych mazaków, kredki, kapelusze.

Literatura:

1. Beata Krupska, Bajki, Warszawa 1989.
2. Słowniki języka polskiego, Słownik wyrazów obcych, Słownik psychologiczny itp.
3. 1-a zabawa integracyjna pochodzi ze strony: http://zabawy.zielonagrupa.pl/powitanie-zabawa-na-rozruszanie/#at_pco=smlrebh-1.0&at_si=56a0e812625d9acd&at_ab=per-2&at_pos=3&at_tot=auto

(dostęp: 14.01.2016 r.).

3. Ćwiczenie 3 i ćwiczenie 7 pochodzą ze strony: https://www.google.pl/search?q=my%C5%9Bli+i+ucz%C4%87+osoby+na+w%C3%B3zku+inwalidzkim,+kt%C3%B3ra+zamierza+poprosi%C4%87+pasa%C5%BCer%C3%B3w+o+pomoc+przy+wysiadaniu+z+autobusu&ie=utf-8&oe=utf-8&gws_rd=cr&ei=OuaYVpjzIKT9yQPpwaGgAQ (dostęp: 14.01.2016 r.).

Przebieg zajęć:

Część wstępna (wprowadzająca)

1. Zabawy integracyjne
 - Powitanie:

Łączymy uczestników w pary (w grupie jest 11 osób, więc oprócz par mamy jedną „trójkę”). Dzieci mają za zadanie przywitać się ze sobą. Muszą jednak zrobić to używając różnych emocji; mogą być: szczęśliwi, smutni, przestraszeni, źli, nieśmiali, czy zazdrośni. Można też pójść w drugim kierunku, dając im pewne charakterystyki, np. witamy się tak, jak małe dzieci, postać z kreskówek lub horroru, starsza osoba. Można również zasugerować sytuację: nie widziałeś swojego przyjaciela od bardzo dawna i jedziesz po niego na dworzec, spotykasz kogoś w poczekalni w kinie itd. Prowadzący podaje formę powitania.

- Badanie nastroju grupy (kwiat samopoczucia – dzieci uzupełniają płatki wybranym kolorem, rysunkiem w środku, a następnie wieszają te płatki na tablicy wokół środka kwiatu). W środku kwiatu piszemy hasło „Nastój grupy”.
- Przypomnienie zasad Kontraktu.

Część zasadnicza (właściwa)

1. Wprowadzenie do tematu: Co to jest empatia?- burza mózgów

Uczniowie próbują wyjaśnić to pojęcie własnymi słowami (metoda „burza mózgów”), a następnie korzystają z pomocy słowników (Słowniki języka polskiego, Słownik wyrazów obcych, Słownik psychologiczny itp.)

- Pogadanka: Każdy człowiek przeżywa codziennie różnego rodzaju emocje (przyjemne i nieprzyjemne). Aby kogoś móc lepiej poznać, trzeba najpierw zrozumieć przeżywane przez niego emocje.

2. Zabawa: Jakie to uczucie?

Jedna osoba w sposób pantomimiczny pokazuje jakieś uczucie. Pozostałe osoby zgadują,

co to za uczucie.

- Krótkie omówienie tego ćwiczenia i płynącego z niego wniosku, że czasem nie jest łatwo dobrze rozpoznać uczucia drugiego człowieka.

3. Przeczytanie tekstu „Szklany Człowiek” (Beata Krupska, Bajki, Warszawa 1989).

„Szklany Człowiek”

Bardzo dawno temu, kiedy góry były jeszcze takie płaskie, jak muchomory, szedł sobie na przełaj przez świat Szklany Człowiek.

Szklany Człowiek był bardzo duży, bardzo dobry i bardzo mądry. Był taki duży, że czasami głową strącał z nieba jakąś gwiazdę i bardzo się wtedy wstydził. Był taki dobry, że każdego kogo spotkał, traktował jednakowo i każdemu patrzył prosto w oczy. A taki był mądry, że wiedział wszystko, ale nigdy nie powiedział: „Ja wiem”. Zawsze mówił: „Myślę, że tak jest, chociaż na pewno wiedzieć nie mogę.”

[...] pewnego dnia, nieszczęsnego, smutnego dnia, ktoś rzucił w niego złym słowem, czarnym i ciężkim. I wtedy stało się nieszczęście.

Szklany Człowiek zadźwięczał tak głośno, że gwiazdy się wystraszyły i pochowały w mysich norach, a potem pękł i rozsypał się na miliony, maleńkich okruchów szkła.

[...] nigdy nie mówcie nikomu nic złego. Nie wiecie przecież, kto z nas jest Szklanym Człowiekiem.

4. Rozmowa kierowana na temat przeczytanego tekstu:

- Jaki jest „Szklany Człowiek”?
- Dlaczego „Szklany Człowiek” rozsypał się na miliony kawałków?
- Jakie to mogą być słowa - „złe, czarne i ciężkie „?
- Czy słowa potrafią kogoś zranić i mu zaszkodzić?
- Kto może posiadać cechy Szklanego Człowieka?
- Jakie jest przesłanie tego utworu?

5. Ćwiczenie w grupach: Jak to wyjaśnić?

Dzielimy klasę na 3 grupy. Każda grupa otrzymuje karteczkę ze zdaniem oznajmującym, który w treści opisuje jakąś sytuację. Zadaniem dzieci jest przedstawienie jak największej liczby przyczyn, które mogły spowodować zachowanie bohaterów przedstawionych sytuacji, mają je zapisać na dużych kartkach. Następnie plakaty z zapisanymi przyczynami wieszamy na ścianie i przedstawiamy rezultaty swojej pracy.

Do wyboru:

- a) Stary człowiek wychodzi ze sklepu z bułką, za którą nie zapłacił.
- b) Na ławce w parku siedzi nastolatka i płacze.
- c) Uczeń zasypia na lekcji.
- d) Chłopak nie ustępuje miejsca starszej kobiecie w autobusie.
- e) W szatni niszczy kurtkę koleżance.

Prowadzący podkreśla rolę taktu i wyczucia w sytuacjach, gdy jesteśmy potrzebni lub wydaje się nam, że ktoś nas potrzebuje.

6. Ćwiczenie: Parasol.

Rozkładamy parasol na środku sali lub krzesło do góry nogami. Uczestnicy siedzą w kręgu tj. dookoła parasola/krzesła. Każda osoba rysuje to, co widzi ze swojej perspektywy.

7. Technika dramy: Być w cudzej skórze

Prosimy uczniów o dobranie się w pary z kimś, z kim zwykle spędzają mniej czasu i by ustalili, kto będzie osobą A, a kto osobą B. Jest to ćwiczenie w ciszy, które pozwala nam przekonać się, jak to jest, gdy próbujemy być kimś innym.

Osoba A najpierw ma wybrać się na 5-minutowy spacer (to A pilnuje czasu). Osoba B podąża za nią i naśladuje wszystko, co robi partner: przebywa tę samą drogę, z tą samą prędkością i w tym samym rytmie; tak samo stawia nogi, trzyma ręce itp. Patrzy na wszystko tak, jak osoba A, tak samo obserwuje i słucha. Innymi słowy, B spędza 10 minut na odkrywaniu tego, co to znaczy być osobą A.

Po 5 minutach obaj uczniowie zatrzymują się, by porozmawiać. B mówi A, co odkrył – co zmieniło się w nim, gdy udawał, że jest A.

Następnie uczestnicy zamieniają się rolami i powtarzają całą sytuację. Na koniec pytamy ich, co sobie uświadomili i na tablicy zapisujemy ich uwagi.

8. Rozmowa na temat poczucia szczęścia.

- Czy umiemy sami siebie czynić szczęśliwymi? Jak?
- Kiedy czujemy się najbardziej zadowoleni?
- O czym myślicie, by zwiększyć swoje poczucie szczęścia?
- Co moglibyście sami zrobić, by poczuć się szczęśliwymi?
- Czy szczęście jest wynikiem tego, co myślimy lub czujemy?
- Jak się czujecie, gdy czynicie kogoś szczęśliwym?

Ewaluacja:

1. Podsumowanie zajęć. Ogólna rozmowa na temat zajęć.

2. Badanie nastroju grupy:

Uczestnicy przyczepiają dodatkowy płatek (który ozdabiają uwzględniając swój nastrój przy końcu zajęć) na płatku, który przyczepili na początku zajęć.

Scenariusz Nr 3

Temat: Empatia, czyli jak nie ranić innych.

Cele:

- uczenie się odczytywania emocji innych ludzi
- poszerzanie świadomości, nauka uwzględniania czyjegoś punktu widzenia,
- uświadomienie sobie wpływu zachowania i działania ludzi na nastrój i samopoczucie innych,
- uczenie się podejmowania działań mających na celu naprawę swojego przykrego zachowania wobec innych.

Metody i techniki: aktywne słuchanie opowiadania, elementy dramy, praca w parach.

Czas trwania: 45 min

Materiały i środki pomocnicze: duże papierowe serce

Literatura:

1. Program wychowawczo-profilaktyczny „Spójrz inaczej” A. Kołodziejczyka, E.Czemierowskiej
(dostęp:13.01.2016,http://www.sosw.torun.pl/start_pliki/publikacje_pliki/Budzenie%20empatii.pdf)
2. Bajka o gwoździach (dostęp: 13.01.2016r.,
http://www.sandomierz.oaza.pl/diakonie/d_wyzwolenia/gwozdzie.html)

Przebieg zajęć:

Część wstępna (wprowadzająca)

1. Zabawa: „iskierka”.
2. Ćwiczenie:
Osoby dobierają się w pary. Jedna osoba z pary zawiązuje drugiej chustkę na oczy i prowadzi ją przez salę kierując w którą stronę, jakimi krokami ma iść, stara się bezpiecznie ją przeprowadzić w wybrane miejsce uważając na napotkane po drodze przeszkody. Następnie osoby zamieniają się rolami. Później siadamy w kręgu i najpierw w parach, a potem wspólnie omawiamy, jak czuliśmy się będąc prowadzonymi, a jak wtedy, gdy to my prowadziliśmy drugą osobę. W której roli czuliśmy się lepiej?
3. Przypomnienie zasad Kontraktu.

Część zasadnicza (właściwa):

1. Pogadanka: Co to jest „wewnętrzne szczęście”? Czy znacie takie określenie? Jak myślicie, co ono oznacza?
2. Historia jednego z nas- czytanie opowiadania wraz z aktywną reakcją słuchaczy według zalecenia prowadzącego.

Prowadzący zawiesza na tablicy duże papierowe serce i informuje uczniów, że jest to „wewnętrzne szczęście” Tomka (dobre samopoczucie, radość życia). Następnie prosi uczniów, by w czasie słuchania historii – w chwili gdy uznają, że Tomka spotyka przykrość ze strony innych ludzi – podnosili rękę i mówili „stop”, a następnie podchodzili do tablicy i odrywali kawałek papierowego serca.

„Historia jednego z nas”

Tomek chodzi do szóstej klasy. Jego nieszczęścia zaczęły się dwa miesiące temu. Miał kiepską formę podczas meczu piłki nożnej i przepuścił dwie bramki. Koledzy z klasy byli wściekli, że znowu przegrali z VI b i ze złości wyrzucili Tomka z drużyny, chociaż był bardzo dobrym bramkarzem. Wszyscy zaczęli mu za to strasznie dokuczać i przezywać go. Tomek nie mógł przejść przez korytarz, aby go nie wyśmiano. Któregoś dnia, po lekcjach Tomek zauważył, że ktoś pomalował jego kurtkę niezmywalnym flamastrem. Był zrozpaczony. W następnym tygodniu dowiedział się, że cała klasa plotkuje na temat jego donoszenia nauczycielom. Tomek wiedział, że to absolutne kłamstwo ale nie mógł tego wyjaśnić, bo nikt nie chciał z nim rozmawiać. Nie zaproszono

go nawet na prywatkę klasową. Tomek czuł się coraz gorzej, nie miał ochoty wychodzić z domu ani odrabiać lekcji.

(tekst z pozycji „Spójrz inaczej” A. Kołodziejczyka, E. Czerniewskiej).

3. Omówienie tekstu-pogadanka

Po przeczytaniu historii pytamy uczniów o to, jakie uczucia mogły towarzyszyć Tomkowi w trakcie kolejnych „katastrof”, co stało się z jego „wewnętrznym szczęściem”?

4. Metoda „słoneczko”: wypisujemy uczucia Tomka.

Wniosek: Uczucia Tomka zabiły jego „wewnętrzne szczęście”.

Uczniowie dochodzą również do wniosku, że każdy z nas może skrzywdzić drugą osobę (odrywanie kawałków serca), jeśli postępuje niedelikatnie, niesprawiedliwie czy bezmyślnie.

5. Odbudowujemy „wewnętrzne szczęście”- ćwiczenie

Nauczyciel rozdaje uczniom kawałki podartego serca i poleca, by zastanowić się i napisać, w jaki sposób można pomóc Tomkowi odbudować jego serce (wewnętrzne szczęście).

Następnie każda grupa przedstawia swoje propozycje, podchodzi do tablicy i dokleja oderwany fragment.

Podczas tych czynności uczniowie dochodzą do wniosku, że odbudowa wewnętrznego szczęścia jest możliwa, lecz bardzo trudna, a wyrządzone krzywdy zostawiają ślady.

6. Na zakończenie – przeczytanie krótkiego tekstu „Bajka o gwoździach”

Był sobie pewnego razu chłopiec o złym charakterze. Jego ojciec dał mu woreczek gwoździ i kazał wbijać po jednym w płot okalający ogród za każdym razem, kiedy straci cierpliwość i pokłóci się z kimś. Pierwszego dnia chłopiec wbił w płot 37 gwoździ. W następnych tygodniach nauczył się panować nad sobą i liczba wbijanych gwoździ malała z dnia na dzień: odkrył, że łatwiej jest panować nad sobą niż wbijać gwoździe.

Wreszcie nadszedł dzień, w którym chłopiec nie wbił w płot żadnego gwoźdź. Poszedł więc do ojca i powiedział mu, że tego dnia nie wbił żadnego gwoźdź. Wtedy ojciec kazał mu wyciągać z płotu jeden gwóźdź każdego dnia, kiedy nie straci cierpliwości i nie pokłóci się z nikim. Mijały dni i w końcu chłopiec mógł powiedzieć ojcu, że wyciągnął z płotu wszystkie gwoździe. Ojciec zaprowadził chłopca do płotu z i powiedział: "Synu, zachowałeś się dobrze, ale spójrz, ile w płocie jest dziur. Płot nigdy już nie będzie taki, jak dawniej. Kiedy się z kimś kłócisz i mówisz mu coś brzydkiego zostawiasz w nim ranę taką, jak te. Możesz wbić człowiekowi nóż a potem go wyciągnąć, ale rana pozostanie. Nieważne, ile razy będziesz przepraszał, rana pozostanie."

7. Rozmowa na temat tekstu - podsumowanie zajęć.

Zranienie drugiej osoby może pozostać w niej na długo. Starajmy się raczej dodawać innym otuchy i obdarzać ich swoim wsparciem. Zwrócenie uwagi na wartość przyjaźni, gotowość do wysłuchania. W najbliższym czasie postarajmy się szczególnie pamiętać o swoich przyjaciółach, okazać im, że nam na nich zależy.

Ewaluacja:

1. Dzisiejsze spotkanie było dla mnie..... (dzielenie się wrażeniami).
2. Na zakończenie: „Iskierka”.

Scenariusz Nr 4

Temat: O odkrywaniu własnej tożsamości

Cele:

- rozwijanie wyobraźni, kreatywności,
- poznawanie innych kultur,
- uczenie się wyrażania swoich myśli,
- odkrywanie swoich talentów, predyspozycji,
- kształtowanie własnej tożsamości.

Metody i techniki: odbiór bajki za pomocą teatrzyku kamishibai, dyskusja, heureka, pogadanka, praca plastyczna, dyskusja, „burza mózgów”, metoda „słoneczko”, elementy dramy, zabawy ruchowe.

Materiały i środki pomocnicze: torba z różnymi przedmiotami, muzyka indiańska, nagranie piosenki „Orla cień”, kredki, duży arkusz papieru, skrzynka do teatrzyku kamishibai, karty kamishibai – indiańska bajka „O orle, który myślał, że jest kogutem”.

Czas trwania: 2x45 min. (z przerwą)

Literatura:

1. Bajka indiańska „O orle, który myślał, że jest kogutem” w formie kart kamishibai, Tekst: Urszula Ziober, Wyd. Zielona Grupa, Poznań.

Przebieg zajęć:

Część wstępna (wprowadzająca):

1. Powitanie uczniów i przypomnienie zasad.
2. Zabawa na pobudzenie wyobraźni: Jestem podobna/podobny do... bo...

Prowadzący ma przygotowaną torbę z różnymi przedmiotami typu: lusterko, długopis, apaszka, wstążka, klucz, portfel itd. Każda osoba wyciąga z niej jeden przedmiot, a następnie szuka w sobie jakiejś cechy (umiejętności, zamiłowania), którą można by skojarzyć z wyciągniętym przedmiotem, następnie dzieli się tym z innymi (rundka dookoła).

np. Jestem podobna do klucza, bo lubię rozszyfrowywać zagadki.

Część zasadnicza (właściwa)

1. Muzyka indiańska (Tatanka, El Condor Pasa). Mapa Ameryki Południowej.

Przybliżenie kultury Indian.

Duży arkusz szarego papieru i do dyspozycji kredki o „płomiennych” barwach (żółte, pomarańczowe, czerwone). Dzieci stoją/siadają dookoła arkusza papieru, biorą po kredce do obydwu rąk i z zamkniętymi oczami malują na papierze „esy-floresy” wzdłuż, tj. od siebie do środka arkusza. W ten sposób powstaje obraz indiańskiego ogniska.

2. Siadamy w półkolu wokół namalowanego wspólnie „ogniska” (można je uformować w koło) i słuchamy indiańskiej bajki przedstawianej z pomocą teatryku kamishibai - „O orle, który myślał, że jest kogutem”.

3. Następnie rozmowa na temat bajki:
- Jak orzeł odkrył, że nie jest kogutem? Itp.

Wniosek: Ważne jest, by być w dobrym kontakcie z samym sobą, bo dopiero wtedy jesteśmy w stanie budować dobre relacje z innymi.

4. Dyskusja z podziałem na grupy: obrońcy sposobu życia orłów kontra obrońcy sposobu życia kogutów.

W sztucznie stworzonym podziale poszczególne grupy mają za zadanie w toku dyskusji bronić sposobu bycia/życia kogutów i orłów. Dyskusja na temat ich słabych i mocnych stron.

Prowadzący zwraca uwagę, aby w tej dyskusji nie używać słów, które mogłyby obrazić (teoretycznie) drugą stronę.

Wnioski z dyskusji: Kogutom jest dobrze żyć po swojemu, bo są kogutami, zaś orłom na ich sposób, bo są orłami.

5. Pogadanka.

Co zrobić wtedy, gdy człowiek o naturze bliższej „orłom” zmuszony jest przez pewien czas żyć wśród ludzi o naturze bliższej „kogutom”? A co może zrobić „kogut”, gdy ma wrażenie, że żyje wśród „orłów”?

Zwrócenie uwagi na prawdę, że żadne z tych sposobów życia (czy też natura człowieka) nie jest ani lepsze, ani gorsze. Z człowiekiem jest trochę inaczej niż w naszej bajce, ponieważ najczęściej jego natura nie jest tak klarowna jak w przypadku cech orła/koguta.

6. „Burza mózgów”: Jak można odkryć swoją tożsamość, swoje talenty, predyspozycje?

- rozwijać zainteresowania
- uczyć się
- iść za głosem serca, ale i rozumu
- szukać przyjaciół, którzy mają podobne zainteresowania
- próbować swoich sił w różnych dziedzinach
- zapisać się na koło zainteresowań
- rozwijać swoje pasje

7. Pantomima: W formie pantomimy kolejno każda osoba próbuje przedstawić grupie, co najbardziej lubi robić, grupa zgaduje o jaką czynność chodzi.

8. Metoda „Słoneczko” - w promieniach wpisać (każdy osobno):

- lubię...
- umiem...
- chcę...
- marzę o...
- mój ulubiony kolor...

Następnie siedząc w kręgu dzielimy się (chętne osoby) tym, co napisaliśmy.

9. Ćwiczenie TAK/NIE – dzielimy klasę na 2 grupy; na dany znak jedna grupa mówi głośno TAK, druga NIE, potem zmiana. Co było nam mówić łatwiej: „tak” lub „nie”? Czy trzeba koniecznie upodabniać się do innych? Dlaczego ludzie to robią?

10. Pogadanka. Czy w twoim otoczeniu jest ktoś, kogo chciałbyś naśladować? Dlaczego? (Wyjaśnienie, że chodzi nam o naśladowanie dobrych cech)

11. Zabawa ruchowa: Gorące krzesła. W kole – 1 os. stoi na środku bez krzesła, pozostałe osoby siedzą na krzesłach. Osoba w środku mówi: Do wioski indiańskiej zabieram wszystkich, którzy...i szuka sobie wolnego krzesła podczas zamiany miejsc. Osoba, która po tym przemieszaniu zostaje bez krzesła, staje na środku i teraz ona kończy zdanie „Do wioski indiańskiej zabieram... i zabawa trwa dalej.

12. Na zakończenie zajęć relaksacja przy muzyce indiańskiej.

Ewaluacja:

Rundka: dzielenie się wrażeniami z zajęć, wyrażenie swoich oczekiwań.

Załącznik:

Streszczenie bajki indiańskiej „O orle, który myślał że jest kogutem” Wyd. Zielona Grupa, Poznań; (wydana w formie kart do Teatryku Kamishibai).

Stara indiańska legenda opowiada o jajku orła, które znalazło się w kurniku. Orzeł został wychowany jako jeden ze stada. Traktowany był jako zwykły kogut, tak też czuł się przez całe swoje życie. Aż do pewnego momentu.

Tego dnia zobaczył na niebie szybującego orła. Serce szybciej mu zabiło i sam zapragnął lecieć. Tak bardzo chciał się wzbić w niebo i poczuć tę wolność. Matka kura wyjaśniła mu jednak, że jego życie to twarde stąpanie po ziemi, a nie głowa w obłokach. Jego obowiązki to opieka nad innymi i to jest najważniejsze.

Orzeł żył do końca życia w przeświadczeniu, że nigdy nie poleci. Tutaj historia mogłaby się urwać...

Jednak autor legendy przygotował alternatywne zakończenie, które można wybrać – jeśli dzieci będą sobie tego życzyć. Orzeł może jednak pójść za głosem serca i za swoimi marzeniami. Wzbije się w niebo i odnajdzie swoją prawdziwą naturę.

(Streszczenie pochodzi ze strony <http://zielonagrupa.pl/sklep/kamishibai-bajka-indianska/> [15.01.2016])

Scenariusz Nr 5

Temat: Akceptacja czyjeś inności.

Cele:

- uczenie się przezwyciężania uprzedzeń i przesądów,
- akceptowanie uczuć innych,
- szacunek dla poglądów innych osób,
- rozwijanie kreatywności;
- uświadomienie sobie swoich uczuć,
- wzajemne zrozumienie

Metody i techniki: słuchanie czytanego tekstu, pogadanka, praca plastyczna, zajęcia twórcze, zabawa integracyjna „Kwiatek”, elementy choreoterapii, swobodna ekspresja, praca ze słownikami, praca w grupach, praca indywidualna

Pomoce: duże arkusze papieru, pisaki, kartki z bloku, klej, nożyczki, kredki, bajka „Potwór”, chustka, płyta z muzyką rozrywkową, płyta z muzyką relaksacyjną, maskotka

Czas: godzina

Literatura: bajka pt. „Potwór” z książki pt. „Nowe historie” B. Ferrero, Warszawa 1994.

Przebieg zajęć:

Część wstępna (wprowadzająca):

1. Przywitanie uczestników. Rundka: Z czego jestem ostatnio dumny?

2. Zabawa ruchowa: Na środku stoi jedna osoba i kończy zdanie „Jadę na wycieczkę i zabieram wszystkich, którzy...” Osoby, o których mowa zamieniają się miejscami. Następnie osoba, która nie znalazła wolnego krzesła teraz stoi w środku i znów według własnego pomysłu kończy to zdanie. Zabawa trwa dalej.

3. Zabawa koncentrująca uwagę: „Podaję ci...” - Uczestnicy siedzą w kręgu, prowadzący podaje „na niby” pokazując pantomimicznie, np.: małego kotka, plecak z kamieniami w środku.

Część zasadnicza (właściwa)

1. Prowadzący opowiada lub czyta fragment bajki pt. „Potwór” do miejsca „...będzie miał się z pyszna!”

2. Z przygotowanych materiałów plastycznych (bibuły, klej, nożyczki, kredki, farby) uczestnicy (w grupach) wykonują postać potwora.

3. Dokończenie czytania opowiadania.

4. Przygotowanie i przedstawienie w grupach pomysłu na rozweselenie potwora (piosenka, dowcip, skecz).

5. Rozmowa kierowana:

Dlaczego mieszkańcy nie akceptują potwora?

Czy coś podobnego zdarza się czasem w naszym otoczeniu?

Co chciał zrobić Tomek? Czy miał ku temu powód?

Co symbolizują cegły z tego opowiadania? Jak możemy je nazwać (przesady, rasizm – z pomocą słowników uczniowie objaśniają znaczenie tych słów)

6. Pogadanka: przyczyny nietolerancji oraz sposoby jej przeciwdziałania.

Co można zrobić, by osoby „inne” czuły się akceptowane w środowisku, w którym mieszkają? Fabryka pomysłów – kolejne grupy przedstawiają swoje propozycje.

7. Zabawa ruchowa: Akademia śmiesznych kroków – z chustką.

Uczestnicy chodzą swobodnie w kręgu. Kolejno każda osoba pokazuje jakiś śmieszny, nietypowy krok; inne osoby naśladują ten krok.

8. Zabawa integracyjna „Kwiatek”.

Prowadzący rozdaje uczniom rysunek przedstawiający kwiat z trzema płatkami. Uczniowie w środku kwiatka wpisują imię koleżanki, (kolegi) siedzącej obok, a następnie na każdym z płatków piszą pozytywną cechę tej osoby, później wymieniają się płatkami. Chętne osoby głośno czytają, co napisały o swoim sąsiedzie.

Ewaluacja:

Rundka z maskotką : siedząc w kręgu rzucały do siebie maskotkę – trzymający maskotkę ma odpowiedzieć na pytanie: czego dowiedziałeś się na dzisiejszych zajęciach, czy te zajęcia ci w czymś pomogły?

Scenariusz Nr 6

Temat: O sile słów i niebezpieczeństwie plotkowania.

Cele:

Metody i techniki: słuchanie czytanego tekstu, pogadanka,

Pomoce:

Czas: godzina

Literatura:

1. Madonna, *Jabłka Pana Peabody`ego*, Wydawn.: Zysk i S-ka, Poznań 2003.
2. Jan Brzechwa, *Ptasie plotki* ze zbioru J. Brzechwa, *Sto bajek*, Warszawa 1967, s. 58-59.

Przebieg zajęć:**Część wstępna (wprowadzająca):**

1. Zabawa w „Głuchy telefon” -

>Siedziała mała na płocie i jadła słodkie łakocie< i inne hasła – podaje prowadzący lub chętni uczestnicy.

2. Nawiązanie do tekstu pt. „Szklany człowiek” (Beata Krupska, *Bajki*, Warszawa 1989), omawianego na zajęciach Nr 2.

3. Rozmowa kierowana o sile słów (tych dobrych i tych, które ranią).

- Jakie słowa chcielibyście słyszeć wokół siebie?

- Jakie słowa dają nam i innym szczęście?

Siła słów, jakie wypowiadamy. Jak rozumiecie tę myśl:

„Każde twoje słowo zmienia życie.”

- Co może nas uwrażliwić na innych?

- Co wpływa na nasz sposób patrzenia na świat?

Jedna z możliwych odpowiedzi: KSIĄŻKI:)

Poprowadzenie rozmowy w ten sposób, by uświadomić dzieciom wpływ czytania książek na sposób rozumienia złożoności świata z bogactwem osobowości i punktów widzenia poszczególnych osób.

4. Zaprezentowanie w postaci slajdów kamishibai lub przeczytanie tekstu Madonny: „Jabłka Pana Peabody`ego”.

5. Rozmowa na temat plotki. Jak wyobrażamy sobie plotkę? Za pomocą jakiego obrazu przedstawił ją Pan Peabody?

6. Zaakcentowanie najważniejszych cytatów z tekstu:

„Nieważne, jak to wyglądało. Ważna jest prawda”.

„Następnym razem nie spiesz się tak z oceną innych ludzi. I pamiętaj, jaką siłę mają słowa...”

7. Przeczytanie z podziałem na role wiersza Jana Brzechwy „Ptasie plotki”

/ewent. też „Na wyspach Bergamutach” - piosenka.

8. Na zakończenie: >Dla każdego coś miłego< - liście z papieru – zadaniem każdej osoby jest napisanie czegoś miłego osobie, z którą siedzi w ławce.

Scenariusz Nr 7

Temat: Empatia jako fundament przyjaźni.

Cele:

- kształtowanie postaw empatycznych
- kształtowanie relacji społecznych
- kształtowanie wrażliwości i szacunku dla drugiego człowieka
- budowanie systemu wartości niezbędnych w przyjaźni
- ukazanie empatii jako wartości w przyjaźni
- uświadomienie uczniom znaczenia przyjaźni w życiu
- zapoznanie uczniów z zasadami służącymi dobrem stosunkom międzyludzkim

Metody i techniki: metoda „słoneczko”, pogadanka, praca w parach, praca w grupach, zabawy integracyjne.

Czas trwania: 2x45 min

Środki i materiały pomocnicze: kilkumetrowej długości sznurek, opaski na oczy, czyste paski papieru, paski papieru z zapisanymi „przykazaniami przyjaźni”.

Literatura:

1. Bąk J, Wiewiórka–Pyrka E., Bajkowe spotkania. Program zajęć wychowawczo- profilaktycznych dla uczniów szkoły podstawowej, Kraków 2009.
2. Kozyra-Pawlak E., Pawlak P., *Piękna i mądra bajka o troskach Zająca Grajka*, Wydawnictwo Egmont, Warszawa 2012).
3. Wawiłow D., *Chcę mieć przyjaciela*, Wydawnictwo Nasza Księgarnia, Warszawa 1986.

Przebieg zajęć:

Część wstępna (wprowadzająca):

1. Powitajmy się. „Jestem i najbardziej lubię.....”

2. Zabawa integracyjna: Uczestnicy dobierają się w pary. Jedna osoba z pary ma za zadanie rozśmieszyć drugą. Może robić głupie miny, opowiadać dowcipy, śmieszne historyjki, zadawać pytania – wszystko aby druga osoba się zaśmiała. Jeśli się to się uda, następuje zamiana. Następnie zmieniamy pary i próbujemy z kolejną osobą. Ważne jest aby podkreślić, że nie wolno dotykać partnerów; nie łaskotać, nie szturchać. Zabawa ta pozwoli rozluźnić atmosferę

(zabawa zaczerpnięta ze strony <http://zabawy.zielonagrupa.pl/umiesz-mnie-rozsmieszyc/>)

3. Przypomnienie zasad Kontraktu.

Część zasadnicza (właściwa):

1. Zabawa: Sznurek

Zapraszamy do zabawy pięciu ochotników. Rozkładamy sznurek na podłodze (ma biec w różny sposób). Pierwsza osoba ma spróbować zapamiętać trasę po sznurku, a następnie przejść nią z zamkniętymi oczami. Zawijujemy oczy pierwszej osobie.

Dwie kolejne osoby tworzą parę. Jedna osoba będzie szła po sznurku według wskazówek drugiej. Następna para. 1 osoba prowadzi 2 za rękę i może również udzielać jej wskazówek.

Grupa uważnie obserwuje.

Dyskusja:

Jak wyglądała droga poszczególnych osób?

Komu udało się przejść po sznurku?

Której osobie/parze najłatwiej, a której najtrudniej?

Dlaczego?

2. Przeczytanie tekstu D. Wawiłow „Chcę mieć przyjaciela”.

Dlaczego dziewczyny z trzepaka okazały się nieodpowiednimi kandydatkami na przyjaciółki? (wyrachowanie, traktowanie kogoś z góry, egoizm, brak otwartości, ocenianie na podstawie tego, co ktoś ma)

Co nam pokazuje sytuacja z Mikołajem? Co mówi na jego temat? Dlaczego nie okazał się przyjacielem?

(strach przed wyśmianiem, opinia kolegów ważniejsza niż uczucia nowej koleżanki)

Jak waszym zdaniem zachowałby się prawdziwy przyjaciel?

Czy stanęlibyście w obronie przyjaciela?

Dlaczego Ania nie wzbudziła wcześniej zainteresowania Julki?

Co ta sytuacja mówi o Ani? (nieśmiała, cicha, nie wierzy w siebie) Co ta sytuacja mówi o Julce? (z początku nie dostrzega Ani, porównywanie do innych; tylko przebojowe osoby wydają się jej być wartościowe).

3. PRZYJAŹŃ – metoda „słoneczka”.

Dzieci na paskach papieru piszą swoje skojarzenia z przyjaźnią (np. po 2 skojarzenia).

Prowadzący zbiera karteczki i układamy je wokół słowa przyjaźń (np. na podłodze).

Następnie prowadzący układa promyki tak, by podobne znaczeniowo hasła znalazły się na linii jednego promienia. Potem czyta na głos dzieciom ich skojarzenia.

Dzieci podsumowują, jak zdefiniowały przyjaźń, co powtarza się częściej, a co rzadziej.

4. Dekalog przyjaźni.

W grupach – prowadzący rozdaje każdej grupie 10 pociętych pasków z tzw. „przykazaniami przyjaźni”. Każda grupa układa je od ich zdaniem najważniejszego, do najmniej ważnego.

Następnie jedna osoba z grupy przedstawia pozostałym osobom wyniki swojej pracy i stara się/starają się wspólnie uzasadnić, dlaczego właśnie w ten sposób uszeregowali „przykazania przyjaźni”.

„Przykazania przyjaźni”:

- Zaakceptuj przyjaciela nawet z jego wadami
- Zrozum jego trudne momenty
- Pamiętaj o jego urodzinach
- Prześlij mu wyrazy swojej pamięci, kiedy jesteś daleko
- Pożyczaj mu chętnie swoje rzeczy
- Nie bądź zazdrosny
- Nie twierdź, że istniejesz dla niego tylko ty
- Nie bądź złośliwym wobec niego
- Nie mów mu jednej rzeczy, mając na myśli drugą

5. Przeczytanie tekstu: „Piękna i mądra bajka o troskach Zająca Grajka”

Co na podstawie tej bajki okazało się ważne w przyjaźni?

(rozumieć przyjaciela, poznawać go, umieć popatrzeć na sprawy z jego punktu widzenia, mieć wobec niego empatię i otwartość na jego potrzeby, ale również umieć uszanować jego prywatność; konkretna pomoc w trudnych chwilach).

Również ważna w przyjaźni jest WZAJEMNOŚĆ.

Nie chodzi o to, by sobie nawzajem wypominać wady, braki itp., ale pamiętać o tym, że przyjaźń nie może być jednostronna; jest równorzędną relacją dwóch osób.

6. Zakończenie zajęć i ewaluacja dotycząca wszystkich zajęć.

Każdy uczestnik otrzymuje ankietę do wypełnienia:

ANKIETA

Oceń – zaznacz w skali 1-5 stopień prawdziwości tych zdań:

1. Zajęcia (ogólnie) były dla mnie ciekawe.
2. Dzięki udziałowi w zajęciach zwracam większą uwagę na uczucia innych.
3. Potrafię lepiej współpracować w grupie.
4. Dzięki udziałowi w zajęciach dowiedziałem się czegoś nowego o sobie i o swoich kolegach/koleżankach.
5. Mam większą ochotę do czytania książek i poznawania literatury.

Dokończ zdania:

6. Najbardziej podobały mi się zajęcia na temat.....

.....
ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1

„Piękna i mądra bajka o troskach Zająca Grajka”

Przed swoją chatką leży Pan Zając,
nuci pod nosem, nogą machając.
Nie dba o dom swój, to fakt, niestety,
lecz ma, jak każdy, także zalety.
Gra najcudowniej na całym świecie,
za to go wszyscy kochają przecież
I jak mawiają inne zwierzęta,
przy nim o troskach nikt nie pamięta.
Śnił raz Zajączek o marchwi w sosie,
gdy nagle poczuł kroplę na nosie.
-Cóż to, u licha? - przeklął paskudnie
i wstał, bo było prawie południe.
Chyba mam problem, i to nie lada-
we własnym domu deszcz na mnie pada.
Toteż przy myciu oraz przy stole,
musiał się chować pod parasolem.
Rozpalił w piecu, by suszyć chatkę,
zrobił gorącą z malin herbatkę.
Skrobnął się lekko po czubku głowy
i dzięki temu miał pomysł nowy.
Przyjaciół moc mam nie od parady
Oni udzielą mi dobrej rady.
Deszcz już nie pada, tęcza na niebie,
pójdę więc do nich, by dojść do siebie.
Spotkał za płotem krecika, który
krecim zwyczajem rył w ziemi dziury
- Jeśli masz problem z nadmiarem wody,
zbuduj piwnice, tunele, schody.
Ja sobie cenię norę podziemną,
bo w niej jest sucho, cicho i ciemno.
Równie ciekawa, lecz niezbyt dobra
była porada starego bobra:
- Dla bezpieczeństwa i ku wygodzie
można by dom twój zatopić w wodzie.
W moim sąsiedztwie mógłbyś przez szyby
podziwiać bobry, żaby i ryby.
Szop prac pocieszał, wieszając szmatkę:
- Przynajmniej czystą będziesz miał chatkę!
A jak pod dachem podstawisz baniak,
zbierzesz deszczówkę świetną do prania.
Nie jestem kretem, szopem, ni bobrem,
dla mnie ich rady nie są więc dobre.
Chcę w suchej chatce mieszkać na łące,

jak od pokoleń żyją zające.
W remontach nie mam żadnej praktyki,
zajęcze łapki są od muzyki.
Zajęczał Zając i we łzach prawie
powlókł się smętnie po mokrej trawie.
Zrezygnowany, marząc o słońcu, trochę popłakał i zasnął w końcu. Trzej przyjaciele w tym czasie
właśnie,
tylko czekali aż zając zaśnie.
Bóbr, specjalista od robót w drewnie,
zajął się dachem szybko i pewnie.
Szop, jako czyścioch, zrobił porządkę,
krecik fachowo przekopał grządki.
Zając się zbudził, złapał za głowę,
jego mieszkanie – całkiem jak nowe!
I zgadł od razu tego poranka,
że od przyjaciół ta niespodzianka.
Radości, tańcom nie było końca
w rytmie muzyki Pana Zająca,
który wciąż gra na akordeonie...
i to jest prawie tej bajki koniec.
Nie trzeba znać się na wszystkim wcale,
bo każdy z nas ma choć jeden talent.
Dlatego właśnie żyjąc w przyjaźni,
żyje się łatwiej, milej i różniej.

(Kozyra-Pawlak Ewa, Pawlak Paweł, *Piękna i mądra bajka o troskach Zająca Grajka*, wydawnictwo Egmont, Warszawa 2012).

